

PAVOL

Weiss

TRAJA
PRIATELIA

Pavol Weiss
**TRAJA
PRIATELIA**

slovar

Copyright © Text Pavol Weiss 2006
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2006

ISBN 80-8085-206-5

Vytvorenie elektronickej verzie Dibuk, s.r.o., 2010

1

Alžbeta unavene pozorovala popraskaný nemocničný strop, akoby na ňom hľadala záchytný bod, ktorý by jej pomohol prekonať bolesť. Sústredila sa na kus odlúpnutej omietky. Keby jej pohľad mal silu, ktorú v sebe cítila, už by dávno cez strop pozerala na hviezdnu oblohu, na oblohu, po ktorej dnes ráno po prvý raz zakrúžil človek. Nedokázala si to predstaviť. Nával bolesti jej pretrhol myšlienky, chytla sa posteľe, kosti v prstoch jej zapraskali, začala rátať do tridsať, tridsaťpäť, štyridsať, a kontrakcia ustúpila. Bolesť prichádzala zároveň s pôrodnými sťahmi a vždy nanovo ju prekvapila. Vyčerpane si vydýchla. Utrela si pot, ktorý jej stekal po čele. Bola slabá a cítila sa bezbranná, opustená, myslou jej preletelo, že je to bolesť za hriech, ale myšlienku vzápätí zapudila. Aký to len môže byť hriech, túžba po dieťati!

Opäť sa sústredila na bezútešnú a jednotvárnú stenu. Praskliny vytvárali abstraktné stopy, každé dieťa – jedna ryha, jedna bolesť, jedna radosť.

V duchu prerátala, či má dosť plienok. Doobeda ich ešte stihla vyvariť v práčovni v suteréne domu, ale zabudla ich vyvesiť, lebo sa spustil studený aprílový dážď. Azda na ne Rudo nezabudne a vyvesí ich. Nevedela si spomenúť, či mu o plienkach povedala, lebo bolesť ju náhle priklincovala na lôžko. Prsty zaryla do prepotenej plachty, vypla sa ako struna a začala rátať. Keby bol Rudo pri nej, určite by bolesť znášala lepšie! Aj lekár kamsi odbehol, akurát jej prikázal, aby sa nebála a poprechádzala sa, že ešte má dosť času. Nevládala ležať a nie ešte sa prechádzať.

– Ako dlho to potrvá? – opýtala sa ho.

– Hlavička sa ešte neukázala, možno päť hodín, možno dve. Ale do rána bude po všetkom, – povedal, keď ju skontroloval. Tak hlavička sa ešte neukázala, zopakovala si. Plodová voda jej odtiekla už poobede a teraz bude čakať celú noc. Zúfalo zatúžila po Rudovi, ale odkedy ju odvedli do prípravne, ne-

videla ho. Čo ak je už doma! Nie, to by jej neurobil. Cítila, že je nablízku a prežíva to spolu s ňou.

Ráno mu navarila, podarilo sa jej zohnať pekný kus múčingu, a tak ešte pred praním, akoby tušila, že sa blíži jej čas, mu v kuchynke ich dvojizbového bytu uvarila veľký hrniec guláša. Vedela, že neznášal tieto omáčky chudoby, ale nakoniec ich vždy zjedol, aj keď si neodpustil štiplavé poznámky na potravinovú politiku po desiatom zjazde komunistov.

– Máme sa čoraz lepšie, ale nejako to necítim, – plesol sa po bruchu prečítanými novinami.

– Mali iba bravčové, – povedala mu, hoci už dávno vedela, že ho to nerozruší. Kedysi ešte vykrikoval, že by sa jeho rodičia v hrobe obrátili, keby ho videli jesť bravčové. Teraz iba zvrátil obočie a s akousi zlostnou zaľatosťou sa pustil do jedla. Radšej bravčové ako žiadne.

Ešte jej stihol vynadať kvôli vrchnáku od zaváraniny, sklenenému viečku, ktoré sa vraj hodilo namiesto skla na predný reflektor ich Moskviča.

– Ten vrchnák od zaváraninového pohára neodkladaj, Juraj mi povedal, že sklo sa mi hodí namiesto prasknutého predného reflektora.

– A s čím budem zatvárať fľaše? Vieš, že celofán dobre nedrží.

– A na čom budeme jazdiť? To kvôli jednej zaváranine odstavím auto? Nemôžem za to, že mi odrazený kameň rozbil pravý reflektor! Nenechám sa buzerovať policajtní.

Alžbeta mu už radšej nič nepovedala. Manžel pozoroval jej vypuklé brucho, napätú tvár a pomalé pohyby. Cítil sa ako lokomotíva, hovorila a sledovala ho, ako v ústach premieľa kúsky mäsa, a hoci masťnosť vždy pozorne vyrezala, žuval nedôverčivo, akoby mal naraziť na prekážku. Pri jedle vždy mlčal. Myslel na prácu, na to, kedy sa konečne začne jar, na potomka, ktorý mal zmeniť jeho život. Myšlienky mu utekali, odpútal sa od stola, od prítomnosti. Alžbeta si zvyčajne sadla oproti nemu a štopkala ponožky, alebo prišivala gombíky či obšivala rozstrapkané obrusy.

O dieťa sa pokúšali deväť dlhých rokov, a keď už rezignovali, keď sa Alžbeta vyrovnala s tým, že nikdy nezažije pocit,

keď sa vlastné dieťa prisaje na bradavku, keď sa zmierila s tým, že im osud nedopraje radosť z rodičovstva, otehotnela. Cena za to bola možno príliš vysoká, ale neriešila to. Čo sa má stať, stane sa, vravela si.

Pokúsila sa spomenúť si, ako sa volá ruský kozmonaut, ktorý dnes ráno obletel Zem, ale meno zabudla, hoci ho od rána v rádiu oslavovali a vyhrávali mu pesničky.

– Sovietsky človek ako prvý na svete obletel Zem! Vďaka úsiliu všetkých pracujúcich a vďaka sovietskej vede, ktorá pod vedením komunistckej strany dokázala, v čo imperialisti do poslednej chvíle neverili, vážení súdruhovia, dnes ráno o deviatej hodine a dvadsiatej druhej minúte moskovského času vypustila raketa na obežnú dráhu Zeme družicu VOSTOK 1! A čo povedal prvý sovietsky človek, keď pristál, ostatným súdruhom na Zemi? „Cítim sa dobre. Nijaké zranenia nemám!“

– Určite letel so stranickou knižkou na srdci a komunisti nás teraz namiesto jedla budú krmieť rozprávkami o dobývaní kozmu, – okomentoval to Rudo a prisadol si bližšie k rádiu, aby mu správy neušli.

– Nechápem, čo robia Američania?! Pamätáš sa, čo som ti vravel pred mesiacom? Keď sme rusákov nabili v hokeji?

Alžbeta prikývla, hoci si nepamätala.

– Keď vypustili toho bastarda Lajku, tak som ti povedal, že je to skúška na let človeka. A už to tu máš. Nikto tomu neveril, a oni to dokázali. Ešteže sme ich naklepali v hokeji. Vieš, koľko sme vyhrali?

Alžbete sa rozjasnilo a usmiala sa. Šesť štyri.

– Aby si si nepamätala. Čakal som, že do strany vstúpi aj ten pes a budeme s ním chodiť na besedy, – zasmial sa na vlastnom vtipe.

Najprv sa domnieval, že nenávidí socializmus a komunistov, ale postupne zistil, že nenávidí svoje prežívanie. Viniť iných za vlastné položenie je pre nás typické, pomyslel si. Dni prežíval v akomsi stave beztiaže, vnútornej rezignácie, ktorá sa prejavovala tým, že ničnerobenie pokladal za program. Dennodenne ten istý rituál – tá istá otupená činnosť. Chcú nás dostať do stavu apatie, odpor sa stáva akousi existenciálnou

formou protestu – výskytom. Protestujeme, ale len v hlave. V nej sa nám odohráva iný život.

Rudolf Bajmann vedel, že nie je a ani nikdy nebude revolucionár. Revolucionárom sa človek musí narodiť, alebo ho vytvorí okolnosti. Na jedno nemal vlohy a druhému sa vyhýbal. Bol príliš pohodlný na zmeny. Hoci výsledkom jeho práce mala byť práve zmena, inovácia – vo vývojovom oddelení národného podniku TESLA pracoval ako konštruktér-špecialista. Prácu považoval za trápnu a vlastne nedôstojnú. Dlhé mesiace projektoval gombíky a tlačidlá rádioprijímačov, tých prijímačov, ktoré mu spätne otravovali život hlásením správ o úspechoch plánovaného socialistického hospodárstva. Na začiatku sa snažil vymyslieť niečo inovatívne, no po čase rezignoval. Najlepšie tlačidlo je predsa plastové a okrúhle. Keď tak nad tým premýšľal, v podstate si sám na seba plietol bič. Podieľal sa na výrobe rádií, bolo to, akoby si odsúdený skladal gilotínu, alebo kopal vlastný hrob. Spôčiatku ľutoval, že otec nedal na intuíciu a volanie hlasu krvi a ihneď po vojne neodišli do Palestíny, neskôr si už na všetko zvykol.

Ing. Rudolf Bajmann prešiel dlhou nemocničnou chodbou k oknu a po chvíli lomcovania ho otvoril. Už nevládal počúvať vzdychy, ktoré vychádzali spoza dverí. Prečo jej nedajú nejakú tabletku alebo injekciu? Dokedy sa bude takto trápiť? Skúšal si predstaviť bolesť, o ktorej už toľko počul, ale nenašiel v pamäti žiadne prirovnanie, ktoré by mu ju hodnoverne priblížilo. Niečo ako keď bolia zuby? Sebecky hovoril, že pre ženy je táto bolesť vlastne vykúpením, s ktorým oni – muži – nemajú nič spoločné. Bolesť nie je vykúpením z hriechu, tento kresťanský výmysel je určený na ohlupovanie veriaceho stáda. Je to iba rozpor, niečo ako rozdiel medzi ideou a realizáciou. Vyklonil sa z okna. Bolo desať hodín večer a ak po niečom túžil, tak po tom, aby sa jeho dieťa narodilo až na ďalší deň. Prečo by mal práve jeho potomok znášať oslavy narodenín zároveň s nejakým komunistickým sviatkom? Toto mu komunisti urobili opäť nashvál, jemu, potomkovi statkára Davida Bajmanna.

– Nechcem, aby naše dieťa vyrastalo v tomto žalári. Keď dorastie, pošleme ho von, – povedal raz.

– Ešte sa nenarodil a už ho posieláš preč, – odvetila nahnevane.

– Ani my v tejto diere dlho nebudeme. Dostal som ponuku do bratislavskej Tesly. Hľadajú tam nového dizajnéra.

– Dizajnéra? Veď ty máš elektrotechnickú fakultu. Ty si konštruktér.

– No a čo. Za dizajn budem iba zodpovedný, nebudem kresliť a vymýšľať. Budem riadiť. A nemusí to byť ani komunista, – dodal spokojne.

Alžbeta zamrkala, obľialo ju teplo a rozplakala sa.

– Čo zasa plačeš? Čo som povedal?

– To nič, to je len tak... ja sa vlastne teším..., – odpovedala vzlykajúc.

Podišiel k nej a objal ju. Tento jej náhly plač ho už rozčuľoval, ale ovládol sa.

– Neboj sa. Všetko dobre dopadne. Verím, že bude už iba lepšie.

– Tešíš sa vôbec na dieťa?

– Samozrejme, preboha! Ako ti to vôbec napadlo!?

– Len tak, – povedala a pozrela sa mu do očí. Neuhol pohľadom, a to ju upokojilo. Oprela sa mu o hrud'

Obloha nad nemocnicou sa zatiahla. Zavrel okno a zvedavo podišiel ku dverám pôrodnej sály.

Spomenul si na otca. Keby žil, určite by sa na vnúča tešil. Na chodbe vládlo podozrivé ticho. Srdce sa mu rozbúšilo v neblahom tušení, ale vtedy sa otvorili dvere a vyzrela z nich staršia prísna sestrička.

– Súdruh inžinier Rudolf Bajmann? – opýtala sa nečakane ostro. Prikývol.

– Máte syna. Aj so súdružkou rodičkou sú v poriadku. Váš sputnik má štyri kilá dvadsať a päťdesiattri centimetrov. Pekný macko, matka sa teda poriadne natrápila, ale z chlapca možno bude budúci kozmonaut! Viete, ako sa bude volať?

Bajmann sa usmial, dúfam, že nie Jurij, pomyslel si.

– Peter, – odpovedal nahlas.

– Pekné meno.

Takže má syna! Aké je to jednoduché. Dlhé roky boli sami a zrazu má pokračovateľa rodu. Čakal, že mu do očí vyhrknu slzy, ale ostali suché. Rovnakou mierou pociťoval nesmiernu úľavu, pocit všeobjímajúcej lásky a zároveň strach. Zvyknem si na chlapca? Zvyknem, ihneď si odpovedal. Som otec. Ja som otec. Zrazu ho v silnej vlne obľial nával radosti a pochybnosti sa rozplynuli. Vyšiel pred pôrodnicu na tmavé nádvorie nemocnice. Počul, ako mu do nočného ticha trepoce srdce, mal ho až niekde v hrdle, z diaľky k nemu doľahol zvuk posunovaných vagónov. Prekvapí Alžbetu. Rozhodol sa, že na druhý deň vyberie úspory a kúpi televízor. Ako zamestnanec národného podniku TESLA Liptovský Hrádok mal nárok na zľavu a rozhodol sa ju po prvý raz využiť. Alžbeta bude mať radosť. Kráčal opusteným nočným mestom a zároveň si trpkou uvedomil, že sa so svojou radosťou nemá s kým podeliť.

Peter Bajmann a Samo Král sa stali nerozlučnou dvojicou už počas prvých štyroch tried deväťročnej školy. V piatej sa k nim pridali aj Dany Szabo, ktorý sa s rodičmi prisťahoval do Bratislavy odkiaľsi od Nových Zámok. Danyho otec, nedoštudovaný chemik, začal pracovať v dimitrovke. Chalan z „vidieka“ so smiešnym prízvukom a dobrou znalosťou maďarských nádvok si ich získal nielen jazykovými schopnosťami, ale aj nadprirodzenými vlastnosťami, ktoré mu zabezpečili jedinečnosť v celej škole. Na jedno dlhé vygrgntie tri razy za sebou zopakoval abecedu po slovensky či po maďarsky a okrem toho si na povel kedykoľvek hlasno prdol. Že nejde o podfuk, sa mohol cez veľkú prestávku na záchode presvedčiť ktokoľvek, kto zaplatil 50 halierov československých. Občas Dany zľavil a na päťdesiatnik sa mohli poskladať aj viacerí.

– Najprv prachy, potom pachy!

Prerátal peniaze (akoby ich bola kopa), stiahol nohavice a na úžas zmiešaný s odporom a závišťou vyslal do éteru dlhý, mazľavý a takmer vždy aj smradľavý prd. Sám Dany sa domnieval, že jeho prdy páchnu tak ako dimitrovácka prevádzka 03, v ktorej jeho otec pracoval na zmeny. Peter a Samo mali prdy zadarmo, ale z pochopiteľných bezpečnostných dôvodov túto možnosť nevyužívali.

Ako väčšina chalanov v ich veku, aj oni na otázku učiteľky, čím chcú byť, odpovedali, že futbalistami, a tak v triede sedel samý Pelé, Čapkovič, Dobiáš alebo Cruyff. Spolu sa prihlásili do prípravky futbalového Slovana a spolu ich po niekoľkých týždňoch vyhodili pre nedostatok talentu. Bezmyšlienkovité nakopávanie lopty nestačilo na postup medzi futbalovú elitu. Samo sa akýmsi nedopatrením ocitol aj v speváckom zbore, ale jeho hudobný antisluch, neznalosť nôt a neschopnosť držať rytmus ho odsunuli najprv do posledného, štvrtého radu, a neskôr vytesnili až za dvere. Futbal a spevácky zbor ho rýchlo prešli, ale schôdzkam pionierskeho oddielu ostal verný. Ich

triedny oddiel viedol párik zamilovaných gymnazistov, ktorí sa všade, kde sa im naskytla príležitosť, za veľkého záujmu detičiek nezakryte bozkávali a ohmatávali a dávali tak príklad na budúce nemorálne správanie sa nastupujúcej generácie.

Peter Bajmann dva razy do týždňa chodil povinne na husle a navštevoval modelársky krúžok, lebo si chcel sám potajomky zostrojiť helikolietadlo. Po večeroch si vyrátal na papieri hmotnosť hliníkového zariadenia, nakreslil pomerne zložitý lietajúci stroj, za ktorý by sa nemusel hanbiť ani Iljušin, a „vedecky“ dospel k poznaniu, že na roztočenie vrtúl a vznášanie sa nad zemou by mu mali stačiť prevody z maminho bicykla, ktorý v zime odkladali do pivnice. Odvážnymi konštruktérskymi pokusmi sa mu podarilo rozobrať bicykel tak, že ho museli dať do šrotu. Peter bol presvedčený, že má letecké vlohy, veď sa narodil v deň, keď hrdina-kozmonaut Jurij Gagarin vzlietol do vesmíru. Mať celosvetové oslavy narodenín sa nepodarí každému.

Keď otec neskôr zistil, že „malý Gagarin“ namiesto hrania na husliach sedáva s ostatnými virtuóznymi pod oknami hudobnej školy a hrá karty alebo guľôčky, husle predal a syna prinútil, aby začal chodiť na nemčinu. Znalosť cudzieho jazyka Petrovi veľmi pomohla, lebo v ôsmej triede už vedel preložiť niekoľko základných slov v pornočasopise, ktorý mu ukázali deviataci. *Och, ja, Hans, bitte, noch einmal!!! Ich komme!* Ešte nerozumel, kam prichádza ceckatá blondínka s ružovou škáročkou medzi nohami, ale dôležité bolo, že starší spolužiaci ho za odmenu počas veľkých prestávok už nekopávali, nepotkýnali, a tento azyl sa mu podarilo preniesť aj na jeho dvoch najvernejších kamarátov – Sama a Danyho.

Samo a Dany naopak nemali povinnosti žiadne. Danyho mama, účtovníčka vo výrobnom družstve Vzorodev, prichádzala z práce domov až po šestnástej hodine, a keďže otec robieval na zmeny, ich syn nemal nad sebou ani kontrolu, ani železnú ruku, a možno práve preto sa mu prihodilo, čo ho s kamarátmi ešte viac zblížilo: jedného dňa, keď ho sústavne svrbela hlava, sa lepšie zahľadel na školskú lavicu a s úžasom zistil, že z vlasov mu vypadla drobná omrvinka, hýbe sa, má

niekoľko nôh a odolné neforemné telo, neprirodzene veľké oproti hlave a končatinám. S objavom sa zdôveril Samovi a Petrovi, a chlapci výskumom zistili, že ide o voš vlasovú, parazita, ktorý, ako sa dočítali v knihách, sa objavuje v sociálne slabších rodinách a u jedincov s nižšou osobnou hygienou. Okamžite sa z nich stali biologickí Mičurinovia a o týždeň už bola celá trieda zavšivavená ako kožuch jazveca.

Samo navrhol, aby niekoľko exemplárov poskytli aj susednej ôsmej bé, konkrétne Lajovi Kuzminovi, známemu bitkárovi, ktorý už mal vzhľadom na vek absolvovať deviaty ročník.

– Ak budú mať všetci vši, nebudeme musieť chodiť do školy, – uvažoval nahlas.

Kuzmin neskôr na hodine pracovnej výchovy prejavil nebyválne množstvo aktivity, za čo si od súdružky učiteľky Peškovej vyslúžil pochvalu, ale aktívny bol iba preto, aby sa dostal do jej blízkosti a mohol jej nenápadne implantovať do vlasov nezbedného živočicha.

Chlapci netušili, že ak zavšivavia socialistickú základnú školu, nielenže sa podarí vyvolať „všivavé prázdniny“, ale zároveň zaktivizujú obvodný výbor strany a zodpovedných súdruhov, ktorí súdruhovi riaditeľovi Ungerovi ostro vytknú nedostatočnú hygienickú výchovu žiakov a rozbiesia ho na niekoľko mesiacov tak, že začne kontrolovať a sankcionovať aj špinu pod nechtami. Vyšetrovanie pôvodcov epidémie sa skončilo neúspešne. Škola ešte niekoľko týždňov smrdela po ajatíne a zopár rodičov šikovne využilo tento krízový moment a dohola ostrihali svoje neposlušné ratolesti pred nadchádzajúcimi veľkými prázdninami.

Chlapci potom márne čakali na podobnú príležitosť. Hoci sa im na sídlisku podarilo odchytiť niekoľko zatúlaných psov, ani jeden už nemal v kožuchu ukrytý poklad.

Bez priveľkej námahy, učenia a písania domácich úloh sa všetci traja ocitali medzi vyznamenanými žiakmi, až do deviatej triedy na vysvedčení bez trojok, iba s občasnými dvojkami z matematiky a slovenčiny, ktoré sa dali pripísať skôr zlej ťahákovej príprave a slabému našepkávaniu. Stala sa z nich nerozlučná trojica, pomáhali si pri písomkách, našepkávali, pod-

strkovali ťaháky a každé ráno na seba čakali na rohu paneláka a odkráčali do školy, aby z nej poobede spoločne vyšli. Budúcnosť vyriešili jednoducho, nasledovali Petra, ktorý mal z nich najlepšie známky, a všetci traja sa rozhodli ísť na gymnázium. Peter už vtedy hovoril, že chce pracovať v zahraničnom obchode, Dany mal byť po otcovi chemikom, hoci v skutočnosti sa chcel stať rockovým hudobníkom.

– A keď ma na gypel nevezmú, nič sa nestane. Aj tak pri prvej príležitosti zdrhnem za tetou do Rakúska a budem sa mať ako prasa v žite, – povedal kamarátom. Obaja mu jeho odhodlanie a kapitalistické zázemie závideli.

– Budeš nám potom posilať platne? – opýtal sa Peter. Čudoval sa, prečo má Dany tak málo vecí zo Západu, keď hneď za hranicami mu žije bohatá teta, prečo vlastný iba starý kotúčový magnetofón TESLA, ktorý už dávno patril do šrotu.

Petrovi síce otec pravidelne prinášal platne, ale také, ktoré už dávno vyšli z módy. V podstate ho vždy zosmiešnil. Naposledy ho *potešil* skupinou Smokie a z Moskvy priniesol výberovku sovietskej populárnej hudby „Tancujem bez pereryva“.

– Chalani, keď budem pracháč, každý mesiac vám pošlem toľko vecí, že sa všetci doserú! Aj tričká s mojou fotkou, platne a džínsy! – dušoval sa Dany.

Dany v to leto nielenže neemigroval, lebo ho na gymnázium na odvolanie prijali, ale po prvý raz vycestoval za hranice. Nie do Rakúska, ako sa zbytočne tešil. Otec sa nečakane rozhodol, že pocestujú v lete na dovolenku do Odesy. Predstava, že s ich starou škodovkou prejdú vyše 5 000 km, bola vzrušujúca.

– A nestačí nám Balaton? Je to kúsok a dohovoríme sa, – bedákala mama.

– Nie, toto je lepšia dovolenka, oplatí sa. Kilo melóna stojí desať kopejok. Strieborné polkilové poháre tam stoja iba pätnásť rubľov. Kolega mi ich ukazoval. Okrem toho potrebujem na záhradu frétku a vrtačku, aby som mohol urobiť plot. Taká univerzálna fréčka vyjde na dva skladacie dáždniky.

Dany si spomenul, že na dejepise ich učili, ako sa dakedy obchodovalo s hodvábom, otrokmi, korením či koňmi. Teraz s dáždnikmi, riflami, žuvačkami a frézkami či vodkou. Mama za-

varila do pohárov mäso, narobila lečo s klobásami a na cestu naklepala toľko rezňov, že im mali vydržať týždeň. Bola presvedčená, že v Rusku inak zahynú od hladu. Cestou do Odesy niekoľkokrát zablúdili, no pozorné vojenské gazy, ktoré sa znenazdajky objavili za nimi, ich usmernili. Špehujú nás, pomyslel si Dany, možno by sme odhalili nejaké vojenské tajomstvo.

Kemping Moldavanka mal príznačné meno podľa štvrte, v ktorej sa po stáročia obchodovalo s pašovaným tovarom. Nachádzal sa za mestom, ale k moru museli prejsť cez širokú štvorprúdovú cestu, ktorej prechod bol rovnako dobrodružný ako predchádzajúce tisíce kilometrov. S plážou susedil pioniersky tábor, Danyho otec si najprv myslel, že je to gulag, lebo tábor bol obohnaný vysokým múrom s ostnatým drôtom, a nechápajúcemu synovi vysvetľoval, že tam kedysi zatvárali nepohodlných ľudí. Kto? No predsa komunisti. Z otcových úst to znelo horšie ako nadávka, a pri vyslovovaní slova sa mračil. Takže všetci Rusi sú komunisti? Nie, oni to iba vymysleli, zjednodušil otec vysvetľovanie. Danyho zvedavosť narastala. Byť zajatý komunistami by mohlo byť zaujímavé.

Pevnosť si podrobne obzrel. V pravidelných vzdialenostiach sa nad múrom týčili strážne veže, v ktorých namiesto vojakov postávali uniformovaní pionieri, strážiac nedotknuteľnosť tábora pred imperialistickými votrelcami. Zbrane vyzerali z diaľky ako naozajstné. Občas začul rezkú pochodovú hudbu alebo zborový spev. Raz sa dokonca stalo, že poobede sa brány tábora otvorili a pionieri v rovnakých zelených plavkách organizovane vbehli na desať minút do mora a potom sa vrátili nazad. S nimi kráčali vedúci, asi to boli tí komunisti, usúdil. Sledoval striedanie stráží, denné a večerné nástupy, až sa jedného dňa rozhodol družobných sovietskych pionierov navštíviť. Ak ho nezavrú, nadviaže družbu a bude si mať s kým písať. Ruština mu veľmi nešla, ale súdružka učiteľka prízvukovala, aby si písali so sovietskymi deťmi a prehlbovali tak priateľstvo medzi národmi.

Obratne vyliezol na vysoký strom, a keď zoskočil na plošinku vedúcu k jednej z veží, obstúpili ho. Ihneď sklamane zistil, že samopaly sú iba drevené, hoci po prázdninách ich kamarátom opi-

soval ako skutočné. Privrel oči a na mihotajúcom sa slnku sa chvíľu cítil ako Old Shatterhand, keď ho po prvý raz zajali komančovia. Pionieri ho neoskalpovali, ale mu vzali žuvačky, ktorými ich vychovane ponúkol. Namierenými hlavňami mu zároveň jasne dali najavo, že vlast' nezapredajú. Veliteľ tábora bol mrzutý bradatý chlap a Danyho sa podrobne povypytoval, odkiaľ je. Prečo ho ešte nemučia? Asi preto, že všetko hneď vyrozpráva. Na otázku, či rodičia majú na predaj dáždnik alebo rifle, prikývol. Stačili by aj žuvačky, dodal veliteľ a pozorne si pritom prezeral Danyho oblečenie, a najmä nové tenisky, ktoré mu za 45 korún československých mama kúpila v Obuve na Molotke.

– U menjá takoj máľčik kak ty. Skoľka stoját eti sportívnyje batinky? – ukázal prstom na Danyho nohy.

– Ja neznaju. Eto mama pokupíla.

Sklamaný veliteľ sa ho ešte opýtal, na akom aute prišli, Škoda 100 L, a potom votrelca vyviedol pred tábor. O necelú hodinu mu Dany prišiel povedať, že mama už všetko predala, ale keby chcel jeho tenisky, za päťdesiat rubľov ich predá. Veliteľ mu spokojne odrátal ruble. Mama najviac zarobila na skladacích vstreľovacích dáždnikoch – presne dvestoštyridsať rubľov za tri kusy. Otec si vybral univerzálnu mašinu, ktorá hobľovala, vrtala a frézovala. Mama si okrem šijacieho stroja ešte kúpila masívne jantárové náušnice so zaliatymi komármami a nejakou hávedou, ktoré si nikdy nedala na uši, lebo ju ťahali. Danymu sa za ušetrené dva ruble a dvadsať kopejok ušiel reproduktor. Mal to byť základ jeho budúcej muzikantskej aparatúry.

Po prázdninách ho túžba hrať na basovej gitare priviala do kapely JRD, Jednotnej rockovej družiny, kde spolu s bubeníkom Robom „Ringom“ Starým nielen udržiaval rytmus, ale skladal aj texty piesní, ktoré vyjadrovali všetky túžby jeho pubertálnych rokov. *Prvá ranná električka odváža ma domov, nechcem nosiť biele tričká, nechcem byť ničiteľom stromov, prvá ranná električka blúdi medzi nami, ostal som sám jak kôl v plote, len s hlúpymi snami.*

Prvé a zároveň jedinečné svetové koncertné turné sa začalo aj skončilo v pivnici ich paneláka, hluk zobudil štvormešačné bábätko susedy Péchyovej na prvom poschodí, a tá v zú-

rivosti pripomínajúcej rozbesnený vodný živel prinútila manžela, opravára chladničiek, práčok a ostatných elektrospotrebičov, aby zlikvidoval pôvodcov hluku. Péchy, nahnevaný, že sa nemôže vyvaliť pred televízor a vypiť si svoje dve obvyklé pívá, vyhádžal aparatúru pozostávajúcu z troch bubnov a jedného zosilňovača na chodbu a následne zámky na dverách do pivnice vymenil.

Danyho mrzelo, že kapela zanikla skôr, ako dobyla svetové pódia, či aspoň domáce festivaly populárnej hudby. Naďalej si brnkal na akustickej gitare a trpezlivo sa učil všetky pesničky Karla Kryla, aby ich mohol hrať na žúroch a ľahšie sa tak stať predmetom záujmu spolužiačok. Raz, po jednom z neskorých návratov, vyšiel na prvé poschodie a o druhej hodine nadránom sa pomstychtivo vyčúral Péchyovcom na dvere tak, že šfanky im natiekli dovnútra. Oko za oko, zub za zub, povedal si, zatiahol zips a zišiel na prízemie, odkiaľ si pokojne privolal výťah a vyviezol sa na piate poschodie.

Peter Bajmann začal mať iné starosti. Jeho otec sa nečakane odsťahoval z bytu a po niekoľkých mesiacoch sa rovnako nečakane vrátil nazad, ale už nie domov, no o dve brány ďalej, do garsónky na štvrtom poschodí. Bola to trápna situácia, lebo o zvláštnom rodinnom stave odlúčenia vedela celá ulica, iba otec s mamou sa tvárili, akoby bolo všetko v poriadku. Otec naďalej chodieval domov na večere, mama mu právala, žehlila pred zahraničnými cestami košeľe a hádali sa rovnako ako predtým, iba s tým rozdielom, že tentoraz neodchádzal Ing. Rudolf Bajmann zapáliť si cigaretu na balkón, ale vyšiel na ulicu a v papučiach prešiel do nového azylu.

Najprv si myslel, že otec k nim chodí najmä preto, aby sa s ním a mamou pomeril, ale postupne si uvedomil, že je to preto, aby sa s mamou mohol hádať. Peter na otca zatrpkol. Pôvodne chcel protestovať tak, že neurobí pohovory na školu, ale keď mu otec sľúbil novú hudobnú vežu Philips s dvojkazeťákom, gramofónom, tunerom a rádiom s výkonom 2 x 80 Wattov, pohovory spravil. Odvtedy, vždy keď k nim otec prišiel, pustil si hudbu naplno, aby ho nemusel počúvať. Iba neskôr Peter pochopil, že v tom bola aj cudzia žena. Otec kla-

mal, keď vlastný odchod zdôvodňoval tým, že mama pije. Mama bola aj na liečení, ale už niekoľko týždňov po návrate opäť začala potajomky piť, hoci to popierala. Najprv bol bezradný, nevedel, ako sa má správať, lebo mama na tému alkohol odmietala rozprávať. Keď na ňu pritlačil, občas priznala, že si dala s kolegynami za pohárik, lebo niečo oslavovali. S otcom problém neriešil, lebo bol presvedčený, že je za mamin stav vinový. Keby neodišiel, mama nepije.

Neskôr logicky usúdil, že keď mama doma nenájde alkohol, neopije sa. Po návrate zo školy vždy prehľadal celý byt aj pivnicu. Veľakrát sa musel trpkosť usmiať nad dômyselnosťou jej skrýše – ploskačky s vodkou nachádzal v perine, v splachovači, smetnom koši, práčke, zakopané v kvetináčoch, či medzi jeho vecami. Ukrývala ich aj na medzipschodí, či rafinovane spustené na špagáte pomedzi rúry za záchodom. Spočiatku fľaše vylieval, ale neskôr ich nosieval do Potravín, kde mu predavačky vrátili peniaze. Boli to jeho prvé a trpkosť zarobené peniaze. Chcel mamu prekvapiť, urobiť jej radosť, rozhodol sa, že naspóri na dovolenku a poletia k moru.

Tento tichý súboj nemal víťaza, iba porazených. Hoci dômyselné skrýše Peter zvyčajne odhalil, mame sa vždy akýmsi zázrakom podarilo dostať k alkoholu. Začal sa za mamu hanbiť. Samo s Danym to intuitívne pochopili, a z ohľaduplnosti, či skôr nevedomosti sa k nemu domov prestali pýtať, hoci mal najlepšiu aparatúru.

Samo sa prihlásil na gymnázium napriek tomu, že jeho mama chcela, aby študoval na strednej vojenskej. Tento dobrý nápad dostala od kolegyne v práci. O chlapca sa postarajú, veď nemá otca (internát mu ho nahradí), naučí sa disciplíne a ešte z neho vyrastie aj fešák vojak, zhrnula argumenty spolupracovníčka.

– Tam ja nikdy nepôjdem! Na vojenskú nikdy! – Samo vykrikol a zavrel sa do izby. Neskôr večer, so slzami na krajíčku obviňoval mamu, že ho chcela poslať na vojenskú školu preto, aby sa ho zbavila. Obaja si poplakali a mama mu vysvetlila, že s jej platom tisícosemsto korún hrubého nemôžu veľmi vyskakovať.

– Každý rok na jar ti musím kúpiť topánky a potom ďalšie na zimu, lebo všetky zničíš a okopeš! Už ich ani obuvník nechce dávať dokopy. Potrebuješ aj slušné nohavice, košele, tričká, a v záhrade nám začalo tiecť do búdy, musíme opraviť strechu.

– Tak záhradu predajme.

– A odkiaľ budem brať zeleninu a zemiaky? Vieš, aké je všetko v zelovoci drahé?

– Začnem aj ja brigádovať, mama. Neboj sa. Naozaj. A potom vyštudujem vysokú školu a budem zarábať! Potom už nebudeš musieť šetriť! – odhodlane vyhrkol.

– A čo chceš vlastne študovať?

– Neviem, – odvetil popravde Samo. Nič ho nelákalo. Možno by skúsil stavebnú fakultu ako otec, alebo niečo dôstojnejšie, napríklad architektúru. Túžil už byť dospelý, zarábať peniaze a pomáhať mame. Kúpil by si vežu, ako má Peter. Stále si uvedomoval akúsi neidentifikovateľnú nespravodlivosť a obavy, že nikdy nebude mať veci ako spolužiaci. Petrovi otec nosil zo zahraničných služobných ciest džinsy a platne, a iba on, Samo, musel o každú novú vec s mamou bojovať. To sa raz zmení, povedal si.

Mama sa po dlhom váhaní rozhodla predat' poslednú veľkú pamiatku po manželovi, fotoaparát Flexaret aj s „tmavou komorou“ – zväčšovák, miskami na vyvolávanie, chemikáliami s ustalovačom, vývojkami a sušičkou na fotografie. Jedným z dôvodov bolo, že jej to prekážalo v šatníku. Keď to Samovi povedala, okamžite si vyjaval zbožňovanú atmosféru tmavej komory, ako postával otcovi za chrbátom, vdychoval dôverne známe pachy a snažil sa pomáhať, hoci v skutočnosti iba zaberol miesto. Ako je možné, že sa na bielom papieri odrazu zjaví tvár človeka? Stačilo položiť na biely fotografický papier dľaň, chvíľu ju ožiaril a jeho ruka sa za niekoľko okamihov objavila vyvolaná. Princíp fotografie ho fascinoval. Naučil sa pomery jednotlivých chemikálií, vedel už, že v tropických moriach Thor Heyerdahl nemohol filmy vyvolať kvôli vysokej teplote vody. Otec v komore vyvolával, zaostroval a ustaloval, a Samo fotky leštil a orezával.

– Kolega mi ponúka za aparát tisícpäťsto korún, to je dosť peňazí, nemyslíš? – čudovala sa, keď sa Samo rázne ohradil proti predaju. Flexaret otec naposledy použil na ich poslednej spoločnej dovolenke na Domaši, tam, kde sa aj nešťastnou náhodou utopil, keď po obedňajšej driemote skočil rozhorúčený do chladnej vody a možno krč, možno srdcová slabosť ho stiahli na dno a viac sa nevynoril. Otcovo telo našli až na druhý deň a pitva ukázala, že príčinou utopenia bol infarkt.

Zobral mame z ruky otcov fotoaparát a zistil, že je v ňom ešte založený film. Stiesnene si uvedomili, že asi uchováva posledné okamihy ich spoločného života.

– Mali by sme tie fotky vyvolať, – povedala. – Vezmem ho zajtra do komunálu, nech nám film vyberú a vyvolajú. Spomienky jej zastreli hlas smútkom. Samo si fotoaparát ukryl za chrbát.

– Nepredávaj ho! Ja sa to naučím a vyvolám film sám! A potom urobím aj fotky!

– To nezvládneš a ešte film pokaziš. Je tam možno posledná otcova fotka.

– Nie! Nie, zvládnem, naozaj. Naučím sa to. Veď som otcovi pomáhal. V škole máme fotografický krúžok, tam ma všetko naučia! – odvetil Samo.

– Ale ja som to už tomu kolegovi sľúbila.

– Mama, to nemôžeš urobiť! Čo by na to povedal otec!

Mama ho objala a šeptom mu sľúbila, že prístroje nepredá.

Samo ešte v ten večer vyhrabal v knižnici zažltnutú knihu Amatérsky fotograf a začal ju študovať. V škole sa prihlásil do fotografického krúžku, ktorý viedla mladá absolventka pedagogickej fakulty. V krúžku ich bolo šesť a Tereza nástojila na tom, aby jej tykali. Mala dvadsaťdva rokov a pripadala im príšerne stará a nemoderná. Dokonca ani nenosila rifle, iba sukne.

Raz týždenne začal chodiť do krúžku a už o mesiac si trúfol doma rozložiť v ich malej kúpeľni, spojenej so záchodom, zväčšovák Omnipus. Zhasol svetlo, vymontoval starú žiarovku a namontoval červenú, potom vybral z fotoaparátu film a opatrne ho založil do vyvolávacieho tanku. Mamu upozornil, aby ani náhodou neotvárala dvere. Vývojku si pre istotu do-

niesol z krúžku a vylial ju do okrúhlej plastovej nádoby. Kúpeľňa sa naplnila dôverne známymi vôňami. Počkal päť minút, starý časovač hlasno odtukával sekundy, a potom vybral film z vývojky. Vzal negatív do ruky a prezeral si ho proti červenému svetlu žiarovky. Ruky sa mu triasli od vzrušenia. Film sa mu podarilo vyvolať. Akoby vyvolal otcovu dušu, bol zrazu s ním, stál mu za chrbtom a dozeral na všetko, čo robí. Uplynulo už sedem rokov od tej tragickej udalosti, ale v pamäti si stále uchovával jeho tvár. Teraz sa pred ním zjaví, otec často používal samospúšť, lebo chcel, aby boli na obrázkoch spoločne. Samo vložil film do zväčšovacieho prístroja a začal zaostrovať. Pod zväčšovák zasunul neosvietený fotografický papier. Po chvíli prvá fotka začala dostávať kontúry, objavili sa obrysy postáv, za hlavami horizont pohoria a chatka, v ktorej bývali. Fotku preložil do ustaľovača a osvietil ďalšiu snímku. Dvanásť čiernobielych fotiek vyvolal za necelú polhodinu. Opatrne ich vysušil a ešte neorezané ich zobral a vošiel do kuchyne.

– To nie je možné, – zhrozila sa mama, keď si prezrela fotografie. V tvári sa jej objavil úľak, aký u nej ešte nevidel. Na kuchynskom stole, medzi pripravenými taniermi a hrncom s pariaticim sa granadírom, ležalo dvanásť čiernobielych spomienok z Domaše. Samo ich porozkladal podľa poradia, ako ich otec fotil.

– Ani na jednej fotke mu nie je vidieť tvár, – povedal stiesneným hlasom.

– Akoby Boh vedel, že si ho k sebe povolá! – zvolala mama a odvrátila sa.

Na líci jej zazrel slzy.

– Mama, Boh neexistuje, čo nevieš? Jednoducho to je náhoda. Otec sa proste otočil zakaždým práve vtedy, keď cvakla spúšť.

– Samko, to nie je náhoda! To nie je náhoda! Vyhod' tie fotky! To bolo varovanie! To je osud!

Mama sa nahlas rozplakala a vybehla z kuchyne. Na jednej snímke bola zachytená iba otcova noha, lebo sa pohol zo záberu v okamihu fotenia, na druhej sa otáčal kamsi za seba, takže mu bolo vidieť iba zátylok, šticu strapatých vlasov a odstavajúce uši. Na ďalších dvoch mal hlavu sklonenú, akoby

niečo hľadal na zemi. On s mamou sa na všetkých fotkách škerili do objektívu, ale otcovu tvár objektív ani raz nezachytil. Samo fotky opatrne odložil do škatule. Rozhodol sa, že do krúžku prestane chodiť. Kamarátom ani nikomu cudziemu o fotkách nepovie.

Po lete sa traja priatelia, Peter, Samo a Dany, stretli v novej škole a akoby náhodou, aj tu sa ocitli v rovnakej triede. Dany si cez leto nechal narásť dlhé vlasy, Peter nosil, aj keď bolo zamračené, frajerské slnečné okuliare, ktoré mu každý závidel, iba Samo prišiel vystrihaný „na ježka“, v nemožnom športovom obleku, ušitom z akéhosi lepkavého polyesteru, a podľa vlastného úsudku i názoru kamarátov v ňom vyzeral ako pako.

Doma ho pritom čakali nové Wild Caty, veľkosť 28, ktoré stáli v Tuzexe deväťdesiat päť bonov. Mama bony kúpila od babky v podchode. Aby mal aj slnečné okuliare, musela by jeho mama cestovať na Západ a zarábať aspoň ako Petrov otec, alebo robiť na zmeny a mať príplatky za smrad a prach ako Danyho foter. S dievčatami to mal ešte ťažšie. Jeho podobanej tvári a prirýchlo vytiahnutej postave v smiešnych tesilkách sa vyhýbali.